

УДК 601.201

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Сапеліна Н.В., к.т.н., доцент (Академія ВВ МВС України)

Розглянуто сучасний стан інноваційного розвитку вітчизняної промисловості та можливість виводу її з кризи для конкурентоспроможного функціонування в сучасній ринковій економічній ситуації.

Ключові слова: *інновації, інноваційна діяльність, криза, промисловість*

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими чи практичними завданнями. Глобалізація, яка стала однією з визначальних характеристик світової економіки кінця ХХ – початку ХХІ століть, поставила перед урядами багатьох країн проблему пошуку нових форм і методів адаптації національного економічного та політико-правового середовища до сучасних вимог здійснення міжнародних економічних відносин. Швидкі зміни факторів, які визначають конкурентоспроможність фірм на світових ринках, динамічний розвиток глобального середовища змушують уряди при формуванні умов економічного зростання і процвітання нації дедалі більш активно звертатися до проблем забезпечення національної конкурентоспроможності у глобальному масштабі.

Сучасні перспективи економічного розвитку України пов'язуються з високотехнологічними й конкурентоспроможними підприємствами, господарська діяльність яких створювала б синергетичний ефект із національною економічною системою. Такий ефект можливий лише за наявності інноваційного розвитку підприємств, які складають основу конкурентоспроможності національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та виділення невирішених частин загальної проблеми. Теоретичним й практичним аспектам інноваційного розвитку на макро- і мікрорівнях присвячені праці таких вчених, як О.Бугнік-Сіверський, О. Дерев'янку, В.Геєць, А.Гальчинський, С.Ілляшенко, Д.Черваньов [1-5] та ін.

Незважаючи на активні наукові пошуки в цьому напрямку досліджень, деякі важливі теоретико-методичні та прикладні засади інноваційного розвитку підприємств ще не дістали належного обґрунтування.

Отже, **метою** статті є розгляд сучасного стану системи управління інноваційним розвитком вітчизняних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасному світі відбувається переоцінка основних цінностей. Від економічної спрямованості суспільство переходить до

інноваційної, від нагромадження матеріального багатства як основи особистого добробуту – до нагромадження інформації як основи суспільного прогресу. Не так володіння матеріальними благами, як володіння інформацією та інтелектуальним потенціалом визначають місце людини в сучасному суспільстві. Інвестиції в людський капітал і формування на цій основі інтелектуального капіталу суспільства перетворюються на пріоритетний загальнонаціональний інтерес.

Інноваційний тип економічного розвитку дедалі більше стає тим фундаментом, який визначає економічну міць країни та її перспективи на світовому ринку. Основною ознакою сучасного розкладу сил в світі є суттєвий відрив країн-лідерів, що створюють "інноваційний анклав" в світі, від менш потужних країн, які змушені повністю залежати від позиції "активних гравців". В країнах, що належать до інноваційних лідерів, спостерігається висока концентрація найбільш рентабельних видів бізнесу (з найбільшим вмістом доданої вартості в ціні продукту), переважно високотехнологічна структура національного виробництва, винесення за межі власної країни промислово-технологічного циклу виробництва, які є екологоемними, ресурсоемними тощо, зосередження найбільших фінансових потоків.

Глибока системна криза, яку тривалий час переживала економіка України, нестабільність управлінських структур, часта зміна кадрів, недостатнє фінансування передбачених законодавством заходів негативно позначилися на змісті, послідовності та результативності реалізації заходів інноваційної політики [6].

На економіку України посилюється вплив серйозних макроекономічних проблем:

- дефляції, яка відбувається на тлі зростання основних показників внутрішнього ринку та суттєвого збільшення грошової пропозиції;
- збільшення розриву між дисконтною ставкою НБУ та ставками по кредитах комерційних банків, що веде до зростання реальних процентних ставок;

- погіршення становища у фінансовій сфері, зростання недонадходжень до державного бюджету;

- подальшого зростання заборгованості суб'єктів господарювання, скорочення залишків коштів на їхніх банківських рахунках;

- прискорення впливу іноземних інвестицій з України.

Головною причиною такої ситуації є, насамперед, те, що, за умов відсутності системної інвестиційної політики, у міру досягнення межі завантаження виробничих фондів потенціал економічного зростання підійшов до межі вичерпання.

Процеси економічної трансформації Україна почала, маючи в цілому розгалужену сферу досліджень та розробок, значний досвід освоєння інновацій, особливо у сфері енергетики та електрифікації, виробництві ряду видів озброєнь, деяких інших галузях. Разом з тим, технічний рівень базових галузей виробництва - вугільної, чорної металургії, харчової, багатьох галузей машинобудування (наприклад, сільськогосподарського, виробництва устаткування для харчової промисловості, шляхово-транспортного устаткування, приладобудування, медичної техніки) застарів. Виробництво в цілому характеризувалося високою енерго- та матеріалоємністю, значним застосуванням ручної праці.

Зазначена деформація структури промислового виробництва стала неминучою внаслідок відсутності державної промислової політики та переорієнтації товаровиробників на наявний платоспроможний попит, передусім за кордоном [7]. Через це преференції отримали галузі, які виробляють продукцію з низьким ступенем переробки.

Збільшенню експорту високотехнологічної вітчизняної продукції, яка має конкурентні переваги на світовому ринку (ОПК, авіаційна промисловість), перешкоджають відверті протекціоністські заходи розвинених країн та політичний тиск з метою перешкодження виходу цієї продукції на ринки країн, що розвиваються.

Ці обставини сприяють прискореному розвитку сировинних галузей і консервації у такий спосіб низькотехнологічної структури української промисловості.

Виразні тенденції до монополізації, які спостерігаються у базових галузях української економіки, обумовлюють ціновий диктат підприємств цієї сфери, що призводить до перерозподілу на їхню користь інвестиційних та потенційних інноваційних ресурсів.

Швидкість виходу України на сучасну траєкторію інноваційного розвитку залежить, насамперед, від збереження потенціалу галузевих

науково-дослідних, проектно-конструкторських установ, оскільки вони відіграють головну роль в процесі матеріалізації інновацій. З Державного бюджету України фінансується ряд науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, пов'язаних з національною обороною та безпекою, за космічною та Чорнобильською програмами, окремими завданнями та програмами агропромислового комплексу та промисловості. Проте витрати по цих напрямках за останні роки були значно менші, ніж по розділу "Фундаментальні дослідження та сприяння науково-технічному прогресу", що суперечить потребам матеріалізації інновацій. Наслідком цього стало, як побачимо далі, зменшення масштабів інноваційної діяльності.

Стан інноваційної діяльності в Україні більшістю експертів-науковців визначається як кризовий і такий, що не відповідає сучасному рівню інноваційних процесів у промислово-розвинених країнах та потребам інноваційного розвитку [8]. Стабільне скорочення реальних обсягів фінансування науково-технічного комплексу та відсутність дієвої державної науково-технічної політики не дають підстав для висновку про наявність реального підґрунтя для переходу до інноваційної моделі розвитку. Реформування науково-технічного комплексу побудовано за принципами частих змін цілей та завдань, без урахування загальновідомих факторів функціонування та розвитку науково-технічного потенціалу: активної та передбачуваної державної підтримки, формування попиту на наукові досягнення з боку реального сектора економіки тощо.

Висновки. Таким чином, підсумки економічного розвитку дають підстави стверджувати, що економіка України входить до стадії стагнації. В той час як традиційні чинники економічного зростання, які спиралися переважно на мобілізацію ресурсів, нагромаджених за тривалий період економічного спаду, практично вичерпано, належних зрушень в структурі економічної системи, які перевели б національну економіку в режим зростання, яке ґрунтується на інвестиційно-інноваційному творенні нових ресурсів, поки що не відбулося. Враховуючи це, нагальною постає проблема модернізації української економіки з метою підвищення технологічного рівня експорту та якісних характеристик вітчизняної продукції, яка постачається на внутрішній ринок, що необхідно для забезпечення конкуренції з імпортованими товарами не тільки за ціновими, але й за якісними характеристиками. Саме на виконання цього стратегічного завдання має бути спрямована інноваційна політика України.

Тому питання подальшого інноваційного розвитку, прискорення науково-технічного прогресу розглядалося в Україні як надзвичайно актуальне протягом практично всього періоду економічних реформ.

В Україні на даний час в основному склалися необхідні передумови для переходу на інноваційну модель економічного розвитку, видаються надто оптимістичними. За умов недосконалості ринкового механізму ціноутворення, фондового, товарного, кредитного, грошового та валютного ринків та ринку цінних паперів поки що не можна говорити про наявність автономних ринкових стимулів інноваційного розвитку. Тим часом, перманентний дефіцит фінансових ресурсів перешкоджає цілеспрямованим діям держави в інноваційній сфері.

Найголовнішою умовою розвитку інноваційної сфери та становлення "нової економіки" є забезпечення "еластичності" економічної динаміки – динамічного реагування економічного середовища на коливання попиту і пропозиції, зовнішньоекономічної кон'юнктури, зміни рівня прибутковості галузей і виробництв, акумулювання та перерозподілу фінансових ресурсів коштів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1 Бутнік-Сіверський О.Б. Корпоративна стратегія: самоорганізація і фінансово-економічний розвиток капіталу / О.Б. Бутнік-Сіверський, О.Г. Дерев'яно // Стратегія економічного розвитку України. - Вип. 7. – КНЕУ. – 2001. - с. 382 – 393

2 Геєць В. "Зон може бути багато, і кожна має відпрацювати свій елемент політики" / В. Геєць // Дзеркало тижня. - 2005. - 19-25 березня. - № 10(538).

3 Гальчинський, А. Становлення інвестиційної моделі економічного зростання України [Текст] / А. Гальчинський, С. Львовичкін // Економіка України. - 2005 - №6. - С.4-11.

4 Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком: Навчальний посібник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Суми: ВТД "Університетська книга"; К.: Видавничий дім "Княгиня Ольга", 2005. – 324 с.

5 Черваньов Д.М., Рейкова Л.І. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України. – К.: Т-во „Знання”, КОО, 1999. – 514 с.

6. Ігнатенко О.Я. Система забезпечення інноваційного розвитку підприємства [Електронний ресурс] / О.Я. Ігнатенко// Державний вищий навчальний заклад "Донецький національний технічний університет". – 05.06.08. – // Режим доступу: <http://masters.donntu.edu.ua/2008/fem/ignatenko/library/st2.htm>.

7. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи: навч. посіб. /С.М. Ілляшенко// Суми: ВТД "Університетська книга",. - 2003. – 278 с.

8. Кузьмін О. Кудла Фактори інноваційного розвитку підприємства [Електронний ресурс] / О. Кузьмін, Т.Кудла // Всеукраїнська експертна мережа. Аналітика. Економіка. 09.02.2007. – // Режим доступу: http://www.experts.in.ua/baza/analitic/index.php?ELEMENT_ID=11391.

Анотація. Рассмотрено современное состояние инновационного развития отечественной промышленности та возможность воду ее из кризиса для конкурентоспособного функционирования в современной экономической ситуации.

Ключевые слова: инновации, инновационная деятельность, кризис, промышленность

Summary. The current state of innovative development of the domestic industry that possibility its water from crisis for competitive functioning in a modern economic situation is considered.

Keywords: innovations, innovative activity, crisis, the industry

Рецензент д.е.н., професор ХНЕУ Пилипенко А.А.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Полякова О.М.